

Bibó István évnyitó beszéde

Elhangzott 2004. augusztus 31-én

Kedves vendégeink és vendéglátóink, kedves szülők és diákok, kedves tanár-kollégáink és munkatársaink!

Minden évkezdéskor bánatosan állok itt, ha arra gondolok, milyen gyorsan elfutott a nyár, amelytől annyi mindent vártam; és örömmel állok itt, mert látom a régi és az új arcokat.

Szeretettel köszöntök mindenkit, de külön az új hetedikeseket. Biztosan tudom, hogy nektek is gyorsan múlt el a nyár; de abban már kevésbé vagyok biztos, hogy az én képemet látni ugyanolyan öröm nektek, mint nekem a tiéteket. Mégis, hadd áltassam magamat azzal, hogy örülünk egymásnak.

Arról szeretnék beszélni, hogy életem folyamán, de különösen annak utóbbi évtizedében gyakran szembekerültem azzal a magatartással, amelyet háritásnak szoktunk nevezni; amikor valaki egy ügyben, amelyben kulcsszereplő vagy fontos láncszem lehetne, kitér a döntés, az állásfoglalás, a feladatvállalás elől, mert az kellemetlen, kényelmetlen, terhes vagy nehéz következményekkel járna (mint Jónás, aki elfut az Úristen elől); vagy a tiszta, helyes döntés ellenkezőjét hozza meg, mert az felel meg a vélt vagy valódi érdekeinek; és utána bemagyarázza magának, hogy tulajdonképpen mindent megtett a helyes döntés érdekében, de az nem rajta múlt - s ezért mossa kezeit, mint Pilátus. Saját magamban is találkoztam az erre való hajlammal - és engem is hagytak már cserben ilyen módon.

Mi elől szoktunk kitérni? Minden elől, ami a nyugal munkát, kényelmünket, biztonságunkat érintheti. Feladat elől, mert nehéz; konfliktus elől, mert kellemetlen; helyzet elől, mert dönteni kell; helyes döntés elől, mert kockázatos; kockázatvállalás elől, mert a kimenetel bizonytalan; a

párbeszéd elől, mert a másik ember véleménye elgondolkoztathat; gondolkozás elől, mert tanulságokat kellene levonni, stb. stb. stb. Szándékosan választottam olyan példákat, amelyek a kitérést logikai láncolatban láttatják: gyakran azért térünk ki, mert öntudatlanul is érezzük, hogy ha vállaljuk a végigmenetelt a következmények sorozatán, akkor végül valamit el kell viselnünk, valamit el kell fogadnunk, valamivel szembe kell néznünk. Mi lesz, ha netán a kérdéssel való foglalkozásból tájékozódásnak, a tájékozódásból állásfoglalásnak, az állásfoglalásból döntésnek kellene következnie? S mi lesz, ha ebből további kérdések származnak, fárasztó, kellemetlen következményekkel? S még végig sem gondoljuk ezt a láncolatot, már az elején, a tájékozódás és gondolkozás fázisában hárítunk: kikapcsoljuk a csengőt, "bedugjuk a fülünket", kihúzzuk a telefont, "elfelejtjük" visszahívni, kimegyünk a teremből (vagy nem megyünk be), vidékre utazunk, letagadtatjuk magunkat, tüntetőleg más fontos dologgal foglalkozunk, s utána jön a kézmosás: nem érek rá, nem voltam ott, nem ismerem eléggé, nincsenek adataim, nem tudtam róla, tanárnő kérem hiányoztam.

Sok területen szoktunk hárítani; de én a legsúlyosabbnak azt érzem, ha valaki a tisztességes tájékozódást, a másikkal folytatott párbeszédet, vagy a neki jutó feladat vállalását hárítja. Ezt a hármat: a tájékozódást, a párbeszédet, a feladatot. Ide tartozik, a tájékozódáshoz például az, amikor egy ember alaposabb, elfogulatlan megismerését hárítjuk azért, hogy nyugodtabban fenntarthassuk vele szemben az ellenszenvünket, és ne kelljen revideálni előítéleteinket.

Lehet a kitérés tudatos, lehet öntudatlan, ösztönös, reflexszerű. Vajon minden kitérés, hárítás negatívan értékelendő erkölcsileg, ahogy eddigi mondataim sugallták? Hiszen: egy erőszakos vitapartner megérdemli, hogy hallgatással térjünk ki előle; egy tolakodó riporter megérdemli a semmitmondó válaszokat. Ilyen esetekben igaza van annak, aki ügyesen, okosan, jól tud kitérni. - De mi van akkor, ha egy jóhiszemű és érzékeny partner kap válasz helyett hallgatást a szavaira? Mi van akkor, ha elkezdem mondani azt, amit gondolok, és a másikon azt látom, hogy nem figyel? Engem érdekelne az ő véleménye, de látom a szemén, az arcán, a testtartásán, hogy őt nem érdekli az enyém. Mi van, ha az egyik kiadja magát, a másik pedig firkál és hallgat? És ha türelmetlen, netán kimegy a szobából? Hány ember és hány jó ügy ment tönkre emiatt?

És mit szól az Úristen a mi hárításainkhoz? Kétfélét: vagy hagyja, vagy nem. Jónásnak utána ment, kézbe vette, szorítóba fogta és végül mégiscsak alkalmassá tette ezt a neveletlen, nagyszájú és veszekedő alakot arra, hogy felhasználja a bűnös város - Isten városa! - megmentésében. Pilátust ellenben hagyta kitérni: ő megkapta Krisztus egyik legfontosabb mondatát - "az én országom nem e világból való", - de sikerrel hárította azt, hogy ebből a mondatból kiindulva megismerje, ki az, aki ott áll mellette. S noha háromszor is leszögezte: "nem találok bűnt ebben az emberben", végül mégis ellene döntött, mert nem akarta kockáztatni a pozícióját egy lázadónak kikiáltott személyért.

Két tanulság van: az első az, hogy Isten kezében nincs alkalmatlan ember. Persze jobb, ha önként adjuk a kezébe magunkat, és nem várjuk meg, hogy a háritásaink és kitéréseink után ő vegyen kézbe, mert - ez a másik tanulság - nem is biztos, hogy kézbe vesz. Ezt Ő dönti el. Pilátust, a nagy háritót és kézmosót hagyta elmenni Jézus mellett úgy, hogy ez a találkozás semmi nyomot nem hagyott benne. Van Anatole France-nak egy novellája. Arról szól, hogy Pilátus öreg korában találkozik egy régi barátjával, akivel együtt voltak Palesztinában. Felelevenítik az akkori időket, s a barát végül megkérdezi: hát arra a vándorprédikátorra emlékszel-e, akit végül keresztre feszítettek, mert a papok annyira akarták? Valami Názáreti Jézusnak hívták. Pilátus eltűnődik: Názáreti Jézus? Nem, nem emlékszem. Ez a történet utolsó mondata: a tökéletes háritásban nyomtalanul múlik el a Krisztussal való találkozás.

Nagyon remélem, hogy itt a mi iskolánkban előbb-utóbb mindannyian megtaláljátok a tájékozódásra és gondolkodásra inspiráló feladatokat, a beszélgető és vitapartnereket. és abban is reménykedem, hogy valamilyen módon mindnyájatoknak legalább egyszer megadatik a Krisztussal való találkozásnak a lehetősége, függetlenül attól, hogy mi tanárok előmozdítói vagy akadályozói vagyunk-e ennek. Bármilyen elől ki lehet térni, mindent el lehet háritani; de ha igazi, tartalmas életre vágytok, akkor nem érdemes és nem szabad. Azt kívánom nektek, hogy már most, ebben a tanévben is, amelyet most megnyitunk, legyen erőtök háritás helyett a szembenézéshez, kitérés helyett a vállaláshoz. Isten segítsen mindannyiunkat.

A 2004-2005-ös tanévet megnyitom.